

З приводу деяких „критик“.

Завелася в нас від якогось часу диковинна мода: про дуже складні, нераз трудні і завжди дуже відповідальні питання політичного і взагалі громадського життя беруться писати люди, які до дискусії про такі проблеми не мають найменшої підготовки, ні про дану справу жадного поняття. Солідну, аргументовану політичну дискусію нищили в нас роками ліві, соціалістично-революційні та більшовицькі угруповання, заступаючи її демагогією. Той розвиток скріпив згодом „ідеолог“ галицького зоологізму, впроваджуючи на місце аргументованої дискусії лайку московського походження. Такий засіб політичної демагогії і політичної лайки розпановився особливо серед тих, що люблять часто деклямувати про „вищу мораль“, яка мала би оправдувати вживання таких метод політичної боротьби.

В міру того, як чимраз більше вдумчивих людей серед молоді генерації починає розуміти, що це таке охлократичний (себто 105%-вий) націоналізм, і куди він провадить, йому починає усуватися ґрунт з-під ніг; починають знаходити чимраз сильніший доступ до українського громадянства ідеї Вячеслава Липинського, а це виводить декого з рівноваги і він у своїй безсилій люті до кляскратичного світогляду і його творця вшкварить проти Липинського і його „Листів“ кільканадцять фраз, перетиканих час від часу якимсь лайливим висловом або перекрученим цитатом, назве це шумно „критикою гетьманської ідеології“ і думає, що він дійсно скритикував Липинського. Але стаття п. Ореста Колтунюка — це все інше, тільки не критика гетьманської ідеології, бо кожна критика спирається на докладний знання предмету, який хоче критикувати, на вірнім, а не перекрученим і сфалшованим відданню думок критикованого твору та на докладнім аргументованню власних тверджень. „Розумію, що можна в своїй безсилості ненавидіти Липинського, але це ще не причина до сфалшування чи хибного представлення фактів“ — можна би з повним правом відповісти нашому „критикові“, парафразуючи його слова. Хто в клясичнім творі української політичної літератури, який має своє визначне місце і в світовій історії політичної думки, знайшов лиш „теорію безчисленних софістичних доказувань і противорічностей“ (X—XII. 304.), „передвоєнний провансализм“ (304.), „смішні абсурди“, „недоречності“ (I—II. 7.), „дурійку“ і т.п., не почуваячися до обовязку умотивувати ці голословні твердження, а притім не прочитав цілих „Листів“, а вдоволився вступним словом і кінцевими сторінками — бо в противнім випадку був би знайшов багато більше, що він у своїм критиканським запалі схотів би був „розкритикувати“ — той уже сам оцінив як слід свої „критичні“ елюкубрації. Займатися ними взагалі не варта, бо вони на це не заслугоють. Коли без уваги на те присвячую їм кілька

речень, то лиш тому, щоби показати, на що здобулася в відношенню до Липинського та частина українського студентства, яка гуртується довкола „Студенського Шляху“, бо на його сторінках появилася оця „критика“ (Студ. Шлях X—XII. 1933., I—IV 1934.).

Арсенал нашого „критика“ таки очевидно за вбогий, щоби могли не то критикувати Липинського, але вже хоч би зрозуміти суть „Листів до Братів Хліборобів“. Тому він, знаючи випробувану в нашій політичній дійсності методу „ловити рибку в мутній воді“, старався якнайбільше помішати погляди Липинського з цитатами з брошури Володимира Левицького, щоби улекшити собі справу — він, хоч є приклонником „активістичного“ світогляду, волів піти по точці слабшого опору — і тим успішніше „побивати“ Липинського, підсуваючи йому думки Левицького. Тому для нього очевидно не має значіння, що після того, як Липинський розійшовся зі Скоропадським і створив нову організацію для продовжування розпочатого ним діла, а приклонники Скоропадського проголосили його божевільним, існує два гетьманські рухи з цілком ріжними цілями, світоглядами і ріжними методами громадської праці; йому важно, що змішавши в „общем котьолке“ Липинського з його політичними противниками, лекше „критикувати“ його ідеї і світогляд. В справах, що відносяться до аристократії, провідних верств, хліборобського стану, консерватизму наш „критик“ так безнадійно заплутався, що аби з цього вилізти, мусів взятися до перекручування думок Липинського, кажучи нпр., що „про приналежність до хліборобського класу рішає сам факт посідання (власности) землі“ (I—II. 11), та до фалшувань, вмовляючи в нас, що Липинський припускав „можливість наклонити дотеперішну адміністрацію до праці над відбудовою України“. Поплутався він теж не менше славно в оцінці світогляду Липинського, говорячи про його противорічності, але нижче, на тій же самій стороні стверджує, що Липинський дав „замкнену цілість“ (304), а на слідуєчій, що його концепція добре повязана“. Так дійсно й виходить, що наука Липинського — це „за складна концепція“ для нашого „критика“, як він сам признає, щоби він міг у ній визнатися.

Про рівень політичної освіти „критика“ свідчить його нове відкриття Америки; прийнявши професорську позу, кличе він: „Не покликуйтеся, панове, на Англію!.. Англія по формі монархія, хоч по суті є державою республіканською“. (!) Або знов поучує нас, що „форма клясократичної держави — це пережиток“. В цілій Європі від літ ідуть намагання замінити старий суспільний лад, оснований на капіталістично-демократичних засадах, новим, що більш відповідав би зміненим обставинам; цілий ряд держав (Італія, Австрія, Швайцарія, Німеччина) переводять у тім напрямі реформи й заводять основи для клясократичного (станового) ладу; всюди говорять про станову державу як майбутню форму державного життя. А наш „критик“, який видно не дуже інteresується тими справами, розповідає нам про „пережитки“. В відношенню до тих нових переустроєвих тенденцій Липинський має

особливе значіння, бо перший в повоєнній Європі дав образ і теорію станової (клясократичної) держави, розпоряджаючи всестороннім історичним і соціологічним знанням, а п. О. Колтунюк хоче збути це все кількома дитинячо-наївними твердженнями відносно „супрематії хліборобського класу“, взаємин закону до держави і т. п. Дійсно „перше ніж автор взявся за критику... добре було б взагалі перестудіювати“ Липинського!

Теорія нації в клясократичнім світогляді — це наче червона плахта для критиків клятократичних ідей. Ствердження, що народ стає нацією щойно, коли створив свою державу, або коротко: через державу до нації, яке має характер соціологічного взгляду, спертого на спостереженню про т. зв. подвійну функціональність суспільних творів, підносять вони до значіння догми і роздирають ризи з обурення на таке „пониження“ маєстату нації. Ізза цього колега по „фаху“ нашого „критика“, п. Василь Ривак у статті „Реакційна ідеологія“ доходить до абсурдних висновків, говорячи про „суто матеріялістичне поминання нації нашими гетьманцями“. (Ст. Шл. X—XII. 301.). Йому вторує перший критик, закидаючи Липинському „матеріялістичну основу й дух“ (306.), не завдаючи собі, як звичайно, труду підперти такий закид якиминибудь аргументами або цитатами. Не маємо наміру боронити Липинського перед смішними закидами матеріялізму. Занадто високо він стоїть на педисталі, щоби вони могли його досягнути і зневажити його світлу пам'ять, як зневажили її з другого боку оклеветчування в божевільлю. Не буду теж вияснювати „критикам“, що клясократичний світогляд не ґрунтується на матеріялізмі, бо хто має таку філософічну „ерудицію“, що відважується подібні речі твердити, з тим шкода тратити час на філософічні дискусії. Але ці панове повинні бути консеквентними й також Муссолініна нап'ятувати як матеріяліста, бо він писав недавно: „Не нація творить державу, а радше навпаки націю створює держава, яка дає народові, свідомому своєї власної моральної єдності, одну волю, а за тим і його дійсне життя“ (La dottrina del fascismo, німецький переклад, надрукований в „Preussische Jahrbücher“ 1933.). Ствердження про матеріялістичну основу такого розуміння нації в Липинського є прямо брехливе і в тім я покликаюсь на свідомство Володимира Мартинця, який для нашого „критика“ напевно буде великим авторитетом. В „Критичних увагах до „Листів“ Липинського“ каже він: „Психологічно-суб'єктивна теорія творення нації, визнавана й Липинським, то є базовання творення нації на підсвідомій, стихійній, містичній волі й на бажанню даного народу своєї національної держави, є вповні правдива“; а дальше: „Між іншим не від самого хотіння родяться нації й держави, як це слушно завважує автор, бо „нація це реалізація“ хотіння до буття нацією“ (Студ. Вісник, 1926. XII. ст. 19.). А впрочім наші доморослі націологи (які — до речі — не можуть розрізнити понять нація і національність, стор. 304.), заки візьмуться критикувати клясократичну теорію нації, яка в тій теорії являється спільнотою, що вже й Мартинець признав, нехай спершу зроб-

лять порядок на власнім загумінку; вони що друге слово деклямують „Нація — найвища спільнота“, а одночасно говорять про „розбудову нації“, не здаючи собі з того справи, що коли нація є спільнотою, значить організмом, отже живим організмом, то не можна її розбудовувати, бо розбудовувати можна мертві речі — механізм, нація як живий організм росте, отже тому говорити про розбудову нації — це абсурд.

Відповідати на закид, мовляв „Липинський увільнив своїх наслідників від думання“ (304.), вважаємо нижче нашої чести, тимбільше, коли його робить пан Орест Колтунюк, який свою „глибину“ думки так плястично задемонстрував нам у своїй „критиці“. Кожний, хто хоч приблизно визнається в українській повоєнній політичній літературі, сам бачитиме, хто і кого увільнив у нас від обов'язку думання. Одно позитивне має для нас „критика“ п. Колтунюка: а саме вона виказала, в чім лежить сутня ріжниця між охлократичним націоналізмом і клясократичним світоглядом Липинського. „Найбільшою похибкою Липинського“ вважає наш „критик“ перещіплення понять від державних народів Заходу і примінення їх до недержавних. В тім то й ціла річ, що все думання, писання і ділання Липинського були спрямовані на перевиховання українського народу в нарід державний, на защіплення українцям вміння думати державними категоріями і відповідно до них ділати. Червоною ниткою крізь усі твори Липинського тягнеться велика любов до України і могутня непереможна туга за українською державністю, а в „Листах“ ця туга огортає весь твір великого українського державника. І коли „105%-ві“ націоналісти так завзято його поборюють, не перебираючи в засобах, то це наглядний доказ, що вони з тенденціями поширення і поглиблення державного способу думання серед українців не хочуть мати нічого спільного. Можемо бути вдячні п. Колтунюкові, що так недвозначно і ясно поставив справу.

Пан Ривак, який і собі хотів „покритикувати“ гетьманців а саме книжку „Україна і Польща“ Василя Кучабського, теж не мав сили зробити це пристойними і чесними засобами. Тому він розповідє нам байки про „ідейні звязки“ клясократів-монархістів з російською білогвардейщиною, з „найбільш реакційними колами Румунії, Мадярщини і Польщі“, приписує їм якісь розчислювання на білогвардейщину, на інтервенцію проти ССРР — все це звичайні вигадки, які з правдою не мають абсолютно нічогоісінько спільного. Демагогія, сперта на свідомім перекрученню думок оригіналу і на сфалшованих цитатах (н. пр. на стор. 301, говорить він про „універсальний інтернаціональний консерватизм“ — а такого звороту в книжці Василя Кучабського нема) — це головний засіб, яким воює п. Ривак проти книжки „Україна і Польща“, проти її автора і взагалі всіх клясократів. Глумом над всякою пристойною критикою є такий наклеп: „Очевидно — здавав собі справу В. Кучабський — поміч Польщі для українських визвольницьких змагань за Збручем не може дістатись без рекомпензати. Але за те він „жертвував“ західньо-українські

